

א. בזיווגו הראשון לקח ריד"ס לאשה את כתו של חסיד חבד"י נילהב בעיר בוכרובסק, ובמשך שתי השנים בערך שהתגורר שם "רינונו" עליו שיש לו שיעור קבוע ללימוד תורת החסידות יחד עם רבה החבד"י של בוכרובסק, הגאון רבי ברוך-מרדכי אטינגא.⁶²⁸

ב. כשריד"ס עוד שימש בתפקיד משנה ראשי-ישיבה בוולוז'ין, ביקר אצל הגאון רבי יצחק-מאיר אלתר⁶²⁹ וצ"ל בעת שעמד בראש הישיבה לבני תורה מופלגים שייסד בוורשה. את ביקורו זה של ריד"ס אצל רימ"א מזכיר במילים ספורות הרב ר' מאיר שוורצמאן⁶³⁰ בספרו "המאור הגדול", וכותב: "... בין משחרי פניו (של רבי יצחק מאיר) בביתו בוורשה אשר נימנו על גאוני ליטא, היו בין השאר: רבי יוסף-דב סולובייצ'יק מבריסק...". קיצר מחבר "המאור הגדול", ואוסיף פרטים אחדים על השתלשלות הביקור.

כשנתקבל הגאון החרף ריד"ס בראשית שנת תרי"ד למשנה ראשי-ישיבה בוולוז'ין, נתפשטה הידיעה עד מהרה בכל פלכי רוסיה המדינה וצורכי מרבין בעלי-תריסין וחרפים מקרוב ומרחוק נהרו לוולוז'ין. גם הגאון החרף הפולני, רבי יצחק-מאיר אלתר, שלח אז אחדים מבחירי תלמידיו להישיבה הוולוז'ינאית ללמוד תורה מפי ריד"ס ולרכוש את דרך לימודו. מסתבר שמתלמידיו של רימ"א עמד ריד"ס על דרך לימודו וגאונותו והחליט להכירו פנים, כדי לעמוד על תורתו מפיו ולא מפי תלמידיו. ואמנם באביב תרי"ז ביקר ריד"ס בוורשה, עשה ימים אחדים במחיצתו של רבי יצחק-מאיר והתיידד אתו. עד שההוא הזמינו להגיד שיעור לפני תלמידי ישיבתו. ניתן להניח שכימים ספורים אלה למד ריד"ס לדעת, שתורת הניגלה ותורת החסידות לא זה בלבד שאינן צרות זו לזו, אלא גם יכולות לעלות בקנה אחד להגדיל תורה ולהאדירה.

גם ידוע לנו על ביקור שני של ריד"ס אצל הגאון בעל "חידושי הרי"מ" בעת שההוא כבר ישב על כיסא הרבנות והאדמו"רות בעיר גור. זה היה בשלהי קיץ תרכ"ד כשהציעו לריד"ס את כיסא הרבנות בעיר סלוצק. הוא נסע אז לקבל את הסכמתו וברכתו של הגאון רבי יהושע ליב דיסקין וצ"ל⁶³¹ שישב אז על כיסא הרבנות בעיר לומזה, ובנסיעתו זו ביקר גם אצל האדמו"ר מגור.

בביקוריו אצל הגרימ"א הכיר ריד"ס את נכדו הגאון רבי יהודה-אריה-ליב אלתר וצ"ל, שאחרי הסתלקות זקנו מילא את מקומו ברבנות ואדמו"רות גור ונתפרסם בעולם כולו בספריו הגאוניים על פרשיות התורה והמועדים וחידושים על מסכתיות הש"ס בשם "שפת אמת", והתיידד גם אתו. ואמנם כשבא ריד"ס לוורשה בחורף תרל"ד לרגל הדפסת ספרו שו"ת "בית הלוי" חלק שני, הראה לו בעל "שפת אמת" התקרבות רבה והנעים את ישיבתו בוורשה. וכשחלה אז ריד"ס במחלה רצינית שסיכנה את חייו, בא בעל "שפת אמת" לקיים בו מצוות ביקור-חולים וציווה לחסידיו שיתנו ידם לרכה של וורשה, הגאון רבי יעקב

(628) ראה "הדרום" חוברת לד, תשרי תשל"ב, עמודים 221-228.

(629) נולד חקני"ט. גאון וחרף עצום ומגדולי חסידיו קוצק. אחרי הסתלקות גיסו האדמו"ר מקוצק, הגאון רבי מנחם-מנדל מורגנשטרן (תקמ"ז — כד שבט תרי"ז) יסד את שושלת גור, מחבר שו"ת וחידושי הרי"מ. נפטר כג אדר תרכ"ו.

(630) נולד כב שבט תרס"א. תרצ"ח בא לאמריקה וחש"א נתקבל לרב בעיר וויניפג שבקנדה. מחבר "מאיר עיני ישראל" על התורה ועוד. ספרו "המאור הגדול" נדפס בני-ברק תשכ"ו, וראה שם עמוד 208.

(631) ראה "הדרום" חוברת לז, ניסן תשל"ג, עמוד 186 הערה 204, ושם עמוד 196.

גזונדהייט, שאירגן ועד-עזרה לטפל בריד"ס בימי מחלתו — לגייס כספים לכל צרכיו ולהזמין אליו את גדולי הרופאים.

עד כמה העריך והעריך בעל "שפת אמת" את ריד"ס וכמה עזה היתה הידידות בין שניהם, תמיד עובדה זו:

כשהתפטר ריד"ס מכיסא הרבנות בעיר סלוצק אחרי תג הפסח תרל"ה וקבע דירתו בורשה, בא האדמו"ר בעל "שפת אמת" לקבל את פניו בביתו, כבר למחרת בואו לבורשה. כשעתיים התייחדו ריד"ס והאדמו"ר מגור, התפללו בדברי תורה ושוחחו על בעיות שעמדו אז על הפרק בחיי יהודי רוסיה, הן בנוגע לגזירות המלכות והן בנוגע לשאיפות המשכילים והמתקנים, וכשיצא הרבי מגור מחדרו של ריד"ס והוא מלווהו, צהלו פני שניהם בזיו קדושת התורה.

אחרי שהרבי מגור וחסידי מחשבוני העדה בורשה — שנילוו אליו והמתינו לו כל שעת הביקור בחדר אחר — נפרדו מריד"ס ויצאו את הבית, פנה הרבי אל מלוויו ואמר בהתלהבות גדולה שלא כהרגלו: תדעו לכם, ארי עלה מסלוצק לבורשה, גאון וצדיק אמיתי שם משכנו בתוככם והוא ראוי והגון לכיסא הרבנות של וורשה. היות ובימים ההם היה פנוי כיסא הרבנות של וורשה, נתפשטו עד מהרה בין יהודי העיר הדברים שיצאו מפי האדמו"ר מגור, ואמנם הודות להשפעתו של האדמו"ר והשתלדותם של חסידיו, החליטו פרנסי העדה הורשאית להשיב על כיסא רבנותה את הגאון הליטאי — את ריד"ס, למרות שיהודי העיר ברובם המכריע היו חסידים.

ברם, כשנודע הדבר לה"משכילים" וה"מתקדמים" בעיר, הלשינו על ריד"ס אצל מושל העיר, שהוא אדוק קיצוני שמתנגד להשכלת העם היהודי, ובעיר סלוצק מקום רבנותו מקודם אסר על הצעירים היהודים ללמוד בגמנסיה. הדילטוריה עשתה פירות והמושל אסר על פרנסי העדה, להשיב את ריד"ס על כיסא הרבנות של וורשה.⁶³²

ג. כעת שריד"ס ישב על כיסא הרבנות בעיר בריסק, החליט מטעמי בריאות האדמו"ר רבי מנחם-נחום טברסקי, בנו של האדמו"ר רבי אברהם טברסקי⁶³³ המפורסם בכינוי "המגיד מטריסק", להקים את "חצרו" במושב קוטלנה שהיה ספק כפר ספק עיר וקרובה לעיר בריסק.

מכיון שקוטלנה היה מעין פרבר העיר בריסק ונחון למרותה של רבנות בריסק, הלך רבי מנחם-נחום להקביל את פני המרא דאתרא הגאון ריד"ס ולבקש ממנו רשות וברכה להתיישב ולבנות לו בית בחחום רבנותו. כשנודע לריד"ס שאורחו הוא בנו של המגיד מטריסק ביקשו להיכנס אתו לחדרו המיוחד וסגר הדלת אחריו.

כשעברה חצי שעה ועדיין לא יצאו מהחדר, תמהו חסידיו של הרבי שליווהו לבית ריד"ס ושאלו איש את רעהו: מה לו לרב גאון זה מתנגד בן מתנגדים להרכות שיחה עם רבם שהוא דור רביעי לשושלת האדמו"רים מגזע טשרנוביל? אך הנה פתח ריד"ס את דלת

(632) את פרטי המאורע וכן על קשרי הידידות בין ריד"ס והרבי מגור, ראה פרק לד מ"הראשון לשושלת בריסק", ב"הדרום" חוברת מא, ניסן תשל"ה, עמודים 100-104.

(633) מגדולי האדמו"רים מגזע רבי נחום "המגיד מטשרנובץ". מחבר הספר "מגן אברהם". נפטר ב תמוז תרמ"ט. בנו רבי מנחם-נחום נפטר בחי' אביו ביום ד שבט תרמ"ז.